

SAMPLE QUESTION PAPER

SANSKRIT - SASTHRA

Class - XI

Government of Kerala
Department of Education

Prepared by
State Council of Educational Research and Training (SCERT), Kerala
2014

Guidelines for the Preparation of Question Paper for

HIGHER SECONDARY EDUCATION 2014 - 15

Introduction

Term evaluation is an important aspect of Continuous and Comprehensive Evaluation (CCE). It covers the **assessment of learning** aspect of the CCE. The Kerala School Curriculum 2013 postulated that the examination system should be recast so as to ensure a method of assessment that is a valid, reliable and objective measure of student development and a powerful instrument for improving the learning process. The outcome focused written tests are being used as tools for terminal assessment. Practical assessment is also considered for some subjects. The syllabus, scheme of work, textual materials, teacher texts and learning experiences may be considered while developing tools for term evaluation.

In order to make the examination system effective and objective, quality of the question paper needs to be ensured. Questions of different types considering various learning outcomes, thinking skills and of varying difficulty levels are to be included in the question paper. This makes question paper setting a significant task that has to be undertaken with the support of proper guidelines.

The guidelines for the preparation of the question paper have been divided into four heads for its effective implementation and monitoring. The areas are i) **preparatory stage**, ii) **nature of questions**, iii) **question paper setting** and iv) **structure of the question paper**.

I. Preparatory stage

Before starting the process of question paper setting, the question paper setter should ensure that she/he has:

- Familiarised the current syllabus and textbook of the concerned subject.
- secured the list of Los (Learning Outcomes) relating to the subject.
- acquired the list of thinking skills applicable to the subject (See appendix).
- prepared a pool of questions from each unit of the subject.
- verified the scheme of work and weight of score for each unit/lesson.
- gone through guidelines for the preparation of question paper for higher secondary education – 2014.

II Nature of questions

Questions selected from the pool to be included in the question paper should reflect the following features:

- stem of the question text should be relevant to the question posed.
- multiple choice questions should be provided with four competitive distracters.
- the possibilities of higher order thinking skills should be considered while setting MCQs

- time allotted for each question should be justified according to the thinking skills involved.
- the scope and length of the answer should be clearly indicated.
- questions should be prepared by considering the learning level of the learner.
- the question should focus on the learning outcomes.
- a wide range of thinking skills and learning outcomes from each unit/lesson should be considered.
- varied forms of questions should be covered.
- there should be a balance between the time allotted and the level of question.
- question should be very specific and free from ambiguity.
- question text should not be too lengthy and complicated.
- questions can be prepared based on a single or a cluster of learning outcomes which is scattered over one particular unit or units.
- cluster of learning outcomes from different units can be considered only for graded questions (questions with sub-divisions).
- the possibilities of graded questions reflecting different thinking skills can be explored.
- while preparing questions for language papers importance should be given to the language elements, language skills, discourses, textual content and elements of creativity.
- while preparing questions for subjects other than languages, importance should be given to content, concepts and skills.
- questions should cater the needs of differently abled learners and CWSEN (Children With Special Education Needs)
- the questions should contain varied forms such as objective type with specific focus to multiple choice test items and descriptive types (short answer and essay types).
- directions regarding the minimum word limit for essay type questions should be given.
- sufficient hints can be provided for essay type questions, if necessary.
- maximum usage of supporting items like pictures, graphs, tables and collage may be used while preparing questions.
- questions which hurt the feelings of caste, religion, gender, etc. must be completely avoided.

III. Question paper setting

During the process of question paper setting the question setter should:

- prepare a design of the question paper with due weight to content, learning outcomes, different forms of questions and thinking skills.
- prepare a blue print based on the design.
- prepare scoring key indicating value points and question based analysis along with the question paper.

- while preparing scoring key, thinking skills should also be integrated.
- 60% weight should be given to thinking skills for conceptual attainment and 40% to thinking skills for conceptual generation.
- 15 to 20% weight of total scores must be given to objective type questions and up to 30% weight of total score must be given to essay type questions.
- the highest score that can be given to a question in the question paper is limited to 10% of the total score.
- while fixing the time for answering a question, time for reading, comprehending and writing the answer must be considered.
- The total time limit of the question paper - two hours for 60 scores and 2.30 hours for 80 scores question papers with an extra cool-off time of 15 minutes.

IV. Structure of the question paper

The question paper should reflect the following features in general:

- general instructions for the question paper should be given on the top.
- instructions for specific questions can be given before the question text.
- monotony of set patterns (objective or descriptive) should be avoided.
- questions should be prepared in bilingual form.
- there should not be any mismatch between the bilingual versions of the questions.
- choice can be given for questions up to 20% of the total score.
- while giving choice, alternative questions should be from the same unit with the same level of thinking skills.
- in the case of languages, language of the questions and answers should be in the particular language concerned. Necessary directions in this regard must be given in the question paper.

THINKING SKILLS

<u>Category/ processes</u>	<u>Alternative terms</u>
1. Remember	Retrieve relevant knowledge from long-term memory
1.1. <i>Recognising</i>	identifying- (e.g. Recognize the dates of important events in Indian history)
1.2. <i>Recalling</i>	retrieving - (e.g. Recall the major exports of India)
2. Understand	Construct meaning from instructional messages, including oral, written and graphic information
2.1. <i>Interpreting</i>	clarifying, paraphrasing, representing, translating (e.g. Write an equation [using B for the number of boys and G for the number of girls] that corresponds to the statement 'There are twice as many boys as girls in this class')
2.2. <i>Exemplifying</i>	illustrating, instantiating (e.g. Locate an inorganic compound and tell why it is inorganic)

2.3. <i>Classifying</i>	categorizing, subsuming (e.g. Classify the given transactions to be recorded in Purchase returns book and Sales returns book)
2.4. <i>Summarising</i>	abstracting, generalizing (e.g. Students are asked to read an untitled passage and then write an appropriate title.)
2.5. <i>Inferring</i>	concluding, extrapolating, interpolating, predicting (e.g. a student may be given three physics problems, two involving one principle and another involving a different principle and ask to state the underlying principle or concept the student is using to arrive at the correct answer.)
2.6. <i>Comparing</i>	contrasting, mapping, matching (e.g. Compare historical events to contemporary situations)
2.7. <i>Explaining</i>	constructing models (e.g. the students who have studied Ohm's law are asked to explain what happens to the rate of the current when a second battery is added to a circuit.)
3. Apply	Carry out or use a procedure in a given situation
3.1. <i>Executing</i>	Carrying out (e.g. Prepare Trading and Profit and loss Account from the Trial Balance given and find out the net profit.)
3.2. <i>Implementing</i>	using (e.g. Select the appropriate given situation where Newton's Second Law can be used)
4. Analyse	Break material into its constituent parts and determines how the parts relate to one another and to an overall structure or purpose
4.1. <i>Differentiating</i>	discriminating, distinguishing, focusing, selecting (e.g. distinguish between relevant and irrelevant numbers in a mathematical word problem)
4.2. <i>Organising</i>	finding coherence, integrating, outlining, parsing, structuring (e.g. the students are asked to write graphic hierarchies best corresponds to the organisation of a presented passage.)
4.3. <i>Attributing</i>	deconstructing (e.g. determine the point of view of the author of an essay in terms of his or her ethical perspective)
5. Evaluate	Make judgements based on criteria and standards
5.1. <i>Checking</i>	coordinating, detecting, monitoring, testing (e.g. after reading a report of a chemistry experiment, determine whether or not the conclusion follows from the results of the experiment.)
5.2. <i>Critiquing</i>	judging (e.g. Judge which of the two methods is the best way to solve a given problem)
6. Create	Put elements together to form a coherent or functional whole; reorganize elements into a new pattern or structure
6.1. <i>Generating</i>	hypothesizing (e.g. suggest as many ways as you can to assure that everyone has adequate medical insurance)
6.2. <i>Planning</i>	designing (e.g. design social intervention programmes for overcoming excessive consumerism)
6.3. <i>Producing</i>	constructing (e.g. the students are asked to write a short story based on some specifications)

Considering the intellectual level of learners, while setting the question paper;

1. 60% weight may be given to thinking skills used for factual and conceptual attainment and
2. 40% weight may be given to thinking skills for conceptual generation (higher thinking skills has to be ensured in this category). Thinking skills for conceptual generation means thinking skills needed for elaborating the concepts.

Refer the range of thinking skills given above. We can include the thinking skills no.1.1 to 3.2 (11 processes) under first category and 4.1 to 6.3 (8 processes) under second category.

Guide lines for setting question paper - Sanskrit (Sasthra)

1. पाठभागमनपहाय आमुखाद् अधिकविस्तरांशाद् वा प्रश्नाः न सन्निवेशितव्याः।
2. अलङ्कारः वृत्तं इति एककात् पाठभागे प्रदत्तं लक्षणम् उदाहरणानि च स्वीकर्तव्यानि।
(कुवलयानन्दम्, वृत्तरत्नाकरः च स्वीकर्तव्यौ)
3. सह विना, स्मप्रयोगः कत्वान्त-ल्यबन्त-तुमुन्नन्ताः प्रयोगविशेषत्वेन सूचितव्याः।
सहार्थकानि अव्ययानि च स्वीकर्तव्यानि। नान्यत् देयम्।
4. कर्ता कृतिः, महान्- जन्मदेशः, सूत्राणि- सूत्रसविशेषताः वा योजनप्रश्नरूपेषु योज्याः।
अब्दाः प्रश्नपत्रे न दातव्याः। आवश्यकं चेत् अष्टमे शतके, दशमे शतके इत्यादीनि निर्देशानि देयानि। सुकरया रीत्या परस्परबन्धः द्रष्टुं शक्येत।
5. कथास्तम्भक्रमीकरणम्, उपन्यासः लघूत्तरम् इत्यादिषु अङ्काः विभज्य एव दातव्याः।
यथा- आशयपूर्णतायै ४.३....etc.
क्रमीकरणाय ४,३....etc.
6. प्रश्नेषु आशयक्लिष्टतासाहचर्ये आवश्यकाः सूचिकाः कैरल्याम् आङ्गलभाषायां वा देयाः।
7. सूचिकासाहाय्येन उत्तरलेखनप्रश्नेषु सूचिकाः यावच्छक्यं देयाः। तथा उत्तरसूचिकायां सूचिकाचयनाय प्रत्येकम् अङ्काः विभज्य दातव्याः।
यथा- सर्वाः सूचिकाः चेत् ५ अङ्काः
8. एकादशकक्ष्यायां नूतना भाषा एव छात्रः पठतीति तथा तस्याः भाषायाः आशयावगमे क्लिष्टता च मनसि निधाय छात्रस्य आशयावगमाय साहाय्यकाः सूचिकाः प्रतिप्रश्नं यावच्छक्यं दातव्याः।
9. प्रश्नेषु सर्वेषां छात्राणां प्रवेशार्हं कोऽप्यंशः दातव्यः।
10. SCERT संस्थया प्रश्ननिर्माणमधिकृत्य दत्ताः सामान्यनिर्देशाः अपि (General guide lines) मनसि निधाय प्रश्नाः रचितव्याः।

SAMPLE QUESTION PAPER 2014 - 2015**PART - III****SANSKRIT - SASTHRA**

Maximum : 80 Scores

HSE-I

Time : 2 ½ hrs

Cool off time : 15 Minutes

निर्देशाः - (1) सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः। (2) प्रश्नान् प्रश्ननिर्देशान् च सावधानं पठित्वा उत्तरत।
(3) प्रश्नानां वाचनाय 15 निमेषाः कल्पिताः।

क विभागः

कोष्ठकात् समुचितमुत्तरं चित्वा लिखत।

(1 x 7)

1. प्रदत्तेषु वर्णेषु तालव्यवर्णान् चित्वा लिखत।
(अ क ह, ए ऐ ओ, इ च य)
2. दैत्य + अरिः - दैत्यारिः । अत्र दीर्घसन्धिः केन सूत्रेण विधीयते ?
(इको यणचि, अनचि च, अकः सवर्णे दीर्घः)
3. हरिः + शेते - हरिश्शेते। अत्र सन्धिः कः ?
(श्चुत्वम्, ष्टुत्वम्, विसर्गः)
4. वाक् + अभाषत - वागभाषत । वाक् + ईशः -
(वागीशः, वाकीशः, वाघीशः)
5. विष्णुः + त्रातः - विष्णुस्त्रातः । अत्र विसर्गस्य सकारादेशः केन सूत्रेण ?
(वा शरि, आद्गुणः, विसर्जनीयस्य सः)
6. पुनर् + रमते - पुना रमते । अत्र रेफस्य लोपः केन सूत्रेण विधीयते ?
(रोऽसुपि, रोरि, वा शरि)

7. आधारः कतिविधः ?

(एकविधः, द्विविधः, त्रिविधः)

8. अधोनिर्दिष्टयोः वाक्ययोः युक्तं वाक्यं किम् ?

(1 x 1)

क. गङ्गे अमू इत्यत्र सन्धौ गङ्गे अमू इति रूपम्।

ख. गङ्गे अमू इत्यत्र सन्धौ गङ्गेऽमू इति रूपम्।

9. उचितसूत्राणि कोष्ठकात् चित्वा लिखत ।

(1 x 3)

(झरो झरि सवर्णे, उदः स्थास्तम्भोः पूर्वस्य, खरि च)

उद् + स्थानम् -।

उद् थ् थानम् -।

उद् थानम् -।

उत्थानम् ॥

10. यथोचितं योजयत ।

(5 x 1)

क विभागः

ख विभागः

कृष्ण + एकत्वम् - कृष्णैकत्वम् ।

- एङः पदान्तादति ।

मधु + अरिः - मध्वरिः ।

- एङि पररूपम् ।

गो + यम् - गव्यम् ।

- वृद्धिरेचि ।

प्र + एजते - प्रेजते ।

- इकोयणचि ।

हरे + अव - हरेऽव ।

- वान्तो यि प्रत्यये ।

11. सन्धिरूपविधायकानि सूत्राणि लिखत ।

(4 x 1)

शिवस् + अर्च्यः -।

शिवर् अर्च्यः -।

शिव उ अर्च्यः -।

शिवो अर्च्यः -। शिवोऽर्च्यः ॥

12. अधो दत्तायाः प्रक्रियायाः नियमान् क्रमीकृत्य लिखत ।

(4 x 1)

सम् स्कर्त्ता - अत्रानुनासिक पूर्वस्य तु वा ।

सर् स्कर्त्ता - अनुनासिकात्परोऽनुस्वारः ।

सँर् स्कर्त्ता - समः सुटि ।

संर् स्कर्त्ता - संपुंस्कानां सो वक्तव्यः ।

संस्कर्त्ता ॥

13. कर्तुः क्रियया आप्तुम् इष्टतमं कारकं कर्मसंज्ञं स्यादिति सूत्रार्थः । सूत्रं किमिति लिखत । (1 x 1)

14. रेखाङ्कितपदयोः विभक्तिः सप्रमाणं लिखत । (2 x 1)

क) रामेण बाणेन हतो बाली ।

ख) हरये नमः ।

15. रेखाङ्कितं पदं कस्मिन् विभागे अन्तर्भवति । (2 x 1)

क) मोक्षे इच्छा अस्ति । (कर्म, करणम्, अधिकरणम्)

ख) ग्रामात् आयाति । (कर्त्ता, सम्प्रदानम्, अपादानम्)

16. प्रदत्तेषु वाक्येषु कर्तृकर्मक्रियापदानि चित्वा पट्टिकां कुरुत । (3 x 1)

क) भक्तः हरिं भजति । ख) अहं क्षीरं पिबामि ।

ग) लक्ष्मी माधवं पश्यति ।

17. माहेश्वरसूत्राणि लिखत । सूचनानुसारं प्रदत्तप्रत्याहारान्तर्गतान् वर्णान् च लिखत । (1 x 8)

सूचना - एङ् - ए ओ ।

(क) अच् । (ख) यण् । (ग) इक् । (घ) जश् ।

ख विभागः

कोष्ठकात् समुचितमुत्तरं चित्वा लिखत ।

(5 x 1)

18. रूपरहितस्पर्शवत्त्वं कस्य लक्षणम् ?

(आकाशस्य, वायोः, पृथिव्याः)

19. पञ्चावयववाक्ययुक्तं अनुमानं किम् ?
(स्वार्थानुमानम्, परार्थानुमानम्, केवलान्वयि अनुमानम्)
20. रूपं कतिविधम् ?
(षट्विधम्, सप्तविधम्, चतुर्विधम्)
21. सादिरनन्तः अभावः कः ?
(प्रागभावः, प्रध्वंसाभावः, अत्यन्ताभावः)
22. “गो सदृशो गवयः” - अत्र प्रमाणं किम् ?
(प्रत्यक्षं, अनुमानम्, उपमानम्)

उत्तरं लिखत ।

(3 x 1)

23. यत्समवेतं कार्यम् उत्पद्यते तत् किम् ?
24. “अग्निना सिञ्चति” - अत्र अर्थबोधः कुतो न जायते
25. ऊर्ध्वदेशसंयोगि कर्म किम् ?
26. पदार्थलक्षणम् उदाहरणज्वाधिकृत्य सूचनासाहाय्येन लघूपन्यासं रचयत ।
(सूचिका - नवद्रव्याणि , गन्धवती पृथिवी, भूतद्रव्याणि, शरीरेन्द्रियविषयाः)

(1 x 8)

अथवा

निर्देशानुसारं प्रदत्तयोः टिप्पणीं लिखत । (निर्देशः - लक्षणं, विभागाः, उदाहरणानि)

क. द्रव्याणि ।

ख. कर्म ।

27. यथोचितं योजयत ।

(3 x 1)

क विभागः

ख विभागः

पृथिवी

-

भौम-दिव्य-उदर्य-आकरजाः ।

आकाशम्

-

शरीरमस्मदादीनाम् ।

तेजः

-

शब्दगुणकम् ।

28. प्रदत्तस्य अनुमानस्य पक्षसाध्यहेतूदाहरणानि वर्गीकुरुत । (1 x 4)

“ शिलातलं शीतलं शैत्यानुभवात् यथा हिमम् । ”

29. पेटिकायाः सदुत्तरं चित्वा पूरयत । (2 x 1)

ज्येष्ठे

कनिष्ठे

..... कालिकं परत्वम् । कालिकम् अपरत्वम् ।

30. संशयस्य विपर्ययस्य च भेदः कस्मिन्नंशे वर्तते इति विशदयत । (1 x 2)

31. प्रत्यक्षप्रमाणं प्रत्यक्षज्ञानोत्पत्तिं च अधिकृत्य टिप्पणीं लिखत । (1 x 5)

अथवा

सविकल्पकनिर्विकल्पकप्रत्यक्षयोः भेदं सोदाहरणं स्पष्टीकुरुत ।

32. प्रदत्तानि कीदृशानीति कोष्ठकात् चित्वा लिखत । (5 x 1)

(यथार्थानुभवः, स्मरणम्, अयथार्थानुभवः, संशयः, विपर्ययः, तर्कः)

(क) शुक्तौ शुक्तिका एवेति ज्ञानम् ।

(ख) स्थाणुर्वा पुरुषो वा ।

(ग) शुक्तौ रजतज्ञानम् ।

(घ) यदि वह्निर्न स्यात् तर्हि धूमोऽपि न स्यात् ।

(ङ) स्मरामि कृष्णलीलाः ।

33. अधो दत्तेभ्यः घट-पट-मालादीनां समवायिकारणं चित्वा लिखत । (1 x 3)

(मृत्, पुष्पाणि, पुष्पाणां सूत्रे सन्निवेशनम्, कपालसंयोगः, तन्तुसंयोगः, तन्तुः)

(क) घटः -

(ख) पटः -

(ग) माला -

(क) विभागः

Answer Key

Sl.No	Value Points	Split Score	Total
1.	इ च य इति लेखने एकः अङ्कः।	1	1
2.	गडेगे अमू इत्यत्र सन्धौ इति लेखने एकः अङ्कः।	1	1
3.	‘अकः सवर्णे दीर्घः’ इति लेखने एकः अङ्कः।	1	1
4.	‘इचुत्वं’ इति लेखने एकः अङ्कः।	1	1
5.	‘वागीशः’ इति लेखने एकः अङ्कः।	1	1
6.	‘विसर्जनीयस्य सः’ इति लेखने एकः अङ्कः।	1	1
7.	‘रोरि’ इति लेखने एकः अङ्कः।	1	1
8.	‘त्रिविधः’ इति लेखने एकः अङ्कः।	1	1
9.	कृष्ण+ एकत्वम् -कृष्णैकत्वम्- वृद्धिरेचि। हरे +अव - हरेऽव- एङःपदान्तादति। मधु +अरिः- मध्वरिः- इकोयणचि। गो+ यम्- गव्यम्- वान्तोयि प्रत्यये। प्र + एजते- प्रेजते- एङिपररूपम्।	1+1+ 1+1+ 1	5
10.	ससजुषो रुः। अतोरोरप्लुतादप्लुते। आद्गुणः। एङः पदान्तादति। इति क्रमशः लेखने एकैकस्य एक अङ्कः।	1+1+ 1+1	4
11.	उदः स्थास्थम्भोः पूर्वस्य। झरो झरि सवर्णे। खरिच इति इति क्रमशः लेखने एकैकस्य एकः अङ्कः।	1+1+1	3
12.	समः सुटि। अत्रानुनासिकः पूर्वस्य तु वा। अनुनासिकात्परो अनुस्वारः इति क्रमीकृत्य लेखने एकैकस्य एक अङ्कः।	1+1+1	3
13.	कर्तुरीप्सिततमं कर्म इति सूत्रलेखने एकः अङ्कः। उदाहरणलेखने एकः अङ्कः।	1+1	2
14.	विभाषित लेखने एकैकस्य एकः अङ्कः।	1+1	2
15.	एकैकस्य एकः अङ्कः।	1+1	2
16.	एकैकस्य एकः अङ्कः।	1+1	2
17.	माहेश्वरसूत्रलेखनाय चत्वारः अङ्काः। प्रत्याहारलेखनाय एकैकस्य एकः अङ्कः।	4+1+ 1+1+1	8
	Total		40

(ख) विभागः

Answer Key

Sl No	Value Points	Split score	Total
1.	वायोः इति लेखनाय एकः अङ्कः।	1	1
2.	परार्थानुमानम् इति लेखनाय एकः अङ्कः।	1	1
3.	सप्तविधमिति लेखनाय एकः अङ्कः।	1	1
4.	पृथ्वंसाभावः इति लेखनाय एकः अङ्कः।	1	1
5.	उपमानमिति लेखनाय एकः अङ्कः।	1	1
6.	समवायिकारणस्य इति लेखनाय एकः अङ्कः।	1	1
7.	योग्यताराहित्याद् इति लेखनाय एकः अङ्कः।	1	1
8.	उत्क्षेपणमिति लेखनाय एकः अङ्कः।	1	1
9.	सूचनाः सम्पूर्णाः स्वीकृताश्चेत् पञ्चाङ्काः देयाः उपन्यासस्य पूर्णतया लेखनाय अष्टाङ्काः एकैकस्य टिप्पणी लेखनाय	5+3 or 4+4	8
10.	एकैकस्य यथोचितयोजनाय एकैकोऽङ्कः।	1+1+1	3
11.	पक्षः- शिलातलः, साध्यं- शीतलत्वम् हेतु- शैत्यानुभवात् उदाहरणः- हिमम्। एकैकोऽङ्कः।	1+1 1+1	4
12.	१. ज्येष्ठे २. कनिष्ठे ३. परिमाणम्। १&२ एकैकस्य सदुत्तरस्य सदुत्तरस्य लेखनाय एकैकोऽङ्कः। ३. सदुत्तरलेखने अङ्कद्वयम्।	1+1	2
13.	सदुत्तरलेखनाय अङ्कद्वयम्।	2	2
14.	उचितस्योत्तरस्य लेखनाय पञ्चाङ्काः	5	
15.	१. यथार्थानुभवः २. संशयः ३. विपर्ययः ४. तर्कः ५. स्मरणं/ एकैकस्य सदुत्तरस्य लेखनाय एकैकोऽङ्कः।	1+1+1 1+1	5
16.	उचितानां कारणानां लेखनाय एकैकोऽङ्कः।	1+1+1	3
	आहत्य		40
	क विभागे (Vyakarana)		40
	ख विभागे (Nyaya)		40
	सम्पूर्णतया अङ्काः		80

SAMPLE QUESTION PAPER 2014 - 2015**PART - III****SANSKRIT - SASTHRA**

Maximum : 80 Scores

HSE - I

Time : 2 ½ hrs

Cool off time : 15 Minutes

निर्देशाः - (1) सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः। (2) प्रश्नान् प्रश्ननिर्देशान् च सावधानं पठित्वा उत्तरत।
(3) प्रश्नानां वाचनाय 15 निमेषाः कल्पिताः।

(क) विभागः

1. उपदेशे अन्त्यं हल् इत् स्यादिति सूत्रार्थः। सूत्रं किमिति चित्वा लिखत। (1)
(सुप्तिङन्तं पदम्, हलन्त्यम्, आदिरन्त्येन सहेता)
2. प्रत्याहारसंज्ञा विधायकं सूत्रं किमिति चित्वा लिखत। (1)
(हलन्त्यम्, उच्चैरुदात्तः, आदिरन्त्येन सहेता)
3. अधोनिर्दिष्टेषु वार्तिकं चित्वा लिखत। (1)
(इको यणचि, प्रत्ययभाषायां नित्यम्, वा शरि)
4. कृष्णः एकत्वम् कृष्णैकत्वम् अत्र सन्धिः केन सूत्रेण विधीयते? (1)
(वृद्धिरादैच्, वृद्धिरेचि, उपसर्गादृति धातौ)
5. रामस् टीकते रामष्टीकते अत्र—— स्यात्। (1)
(श्चुत्वम्, ष्टुत्वम्, जश्त्वम्)
6. तुल्यबलविरोधे परं कार्यं स्यात् इति सूत्रार्थः। सूत्रं किम्? (1)
(विसर्जनीयस्य सः, विप्रतिषेधे परं कार्यम्, वा शरि)
7. अपादाने —— स्यात्। (1)
(प्रथमा, पञ्चेचमी, सप्तमी)

8. कर्तृसंज्ञाविधायकं सूत्रं किम्? (1)

(स्वतन्त्रः कर्ता, कर्तृकरणयोस्तृतीया, साधकतमं करणम्)

9. सुद्ध्युपास्यः सुद्ध्युपास्य इति रूपद्वयं कथं सिद्ध्यति? (3)

10. अधो दत्तां प्रक्रियां क्रमीकृत्य लिखत। (3)

तद् + शिवः

तज् + शिवः - शश्छोऽटि

तच् + शिवः- खरि च

तच्छिवः- स्तोः श्चुना श्चुः।

11. उचितसूत्राणि कोष्ठकात् चित्वा लिखत। (3)

हरिस् रम्यः

हरिर् रम्यः ——— ।

हरि रम्यः ——— ।

हरी रम्यः ——— ।

(ढ्रलोपे पूर्वस्य दीर्घोऽणः, रोरि, ससजुषो रुः)

12. उत्तरयत (3)

क. संहितासंज्ञाविधायकं सूत्रम्।

ख. आभ्यन्तरप्रयत्नाः कति?

ग. अक् इति प्रत्याहारे वर्तमानाः वर्णाः?

13. यथोचितं योजयत- (4)

क	ख
नासिका	ए, ऐ
ओष्ठौ	इ, च, य
तालु	उ, प, फ
कण्डतालु	अनुस्वारः

14. यथोचितं योजयत

(4)

क	ख
गो यम् -गव्यम्	आद्गुणः
नै अकः- नायकः	अकः सवर्णे दीर्घः
श्री ईशः - श्रीशः	एचोऽयवायावः
उप इन्द्रः - उपेन्द्रः	वान्तो यि प्रत्यये

15. अधोदत्ताः प्रक्रियाः क्रमीकृत्य लिखत-

(4)

शिवस् अर्च्यः

शिवर् अर्च्यः एङः पदान्तादति

शिव उ अर्च्यः ससजुषो रुः

शिवो अर्च्यः अतोरोरप्लुतादप्लुते

शिवोऽर्च्यः आद्गुणः

16. अधिकरणकारक विधायकं सूत्रं किम्? तस्य विभागाः के? सोदाहरणं विशदयत?

(8)

ख विभागः- तर्कसंग्रहः

I. कः गणे नान्तर्भवतीति लिखत-

17. पृथिवी, आत्मा, रूपं, तेजः।

18. उत्क्षेपणम्, अपक्षेपणम्, आकुञ्जनं, समवायः।

19. पक्षः, साध्यः, सन्निकर्षः, हेतुः।

20. मनः, रूपं, रसः, गन्धः।

(4)

II. उचितमुत्तरं कोष्ठकात् निर्धार्य लिखत-

21. सुवर्णं कस्य द्रव्यस्य विषयः भवति?

(पृथिव्याः, जलस्य, तेजसः)

22. ————— वाक्यार्थज्ञानहेतुर्भवति।

(आकाङ्क्षा, संयोगः, पक्षः)

23. घटगतरूपप्रत्यक्षे कः सन्निकर्षः ?
(संयोगः, संयुक्तसमवायः, समवायः)

24. अधोनिर्दिष्टेषु कः संस्कारे अन्तर्भवति ?
(गमनम्, भावना, विपर्ययः)

25. सूरश्मीनां व्यापनं कीदृशं कर्म भवति ?
(आकुञ्जनं, गमनं, प्रसारणम्)

(5)

26. यथोचितं योजयत ।

क	ख
त्वक्	रसः ।
घ्राणः	रूपम् ।
चक्षुः	स्पर्शः ।
रसना	गन्धः ।

(4)

27. सूचनानुसारं पृथिवीं वायुं चाधिकृत्य लघूपन्यासं रचयत ।

सूचना - पृथिवी- नव द्रव्याणि- गन्धवती- नित्या अनित्या- शरीरेन्द्रियविषयभेदात्- अस्मदादीनाम्-
मृत्पाषाणादिः ।

वायुः- रूपरहितः- वृक्षादिकम्पनहेतुः- प्राणः- उपाधिभेदात् ।

अथवा

प्रदत्तयोः टिप्पणीं लिखत-

१. तेजः । २. आपः ।

(8)

28. पूरयत—

१. चक्षुर्मात्रग्राह्यो गुणो—— ।

२.—— गुणः रसः ।

३.—— पृथिव्यां पाकजमनित्यं च ।

(3)

29. प्रदत्तानां पञ्चावयववाक्यानां रिक्तांशान् पूरयत-

पर्वतो वह्निमान् इति प्रतिज्ञा । —— इति हेतुः । यो यो धूमवान् स स वह्निमान् यथा—— ।

तथा चायम् इत्युपनयः । —— इति निगमनम् ।

(3)

30. उचितं पदं पेटिकातः निर्धार्य लिखत-

आद्यस्यन्दनासमवायिकारणं ——— ।

(शब्दत्वं, गुरुत्वं , द्रवत्वम्)

(1)

31. का नाम योग्यता ?

(1)

32. आकाशस्य दिशः च लक्षणं लिखत ?

(2)

33. प्रदत्तेषु वाक्येषु कीदृशा अभावाः इति निर्णयत-

१. ०२-१०-१८६८ तमे दिने गान्धिमहोदयः अजायत । ततः पूर्वं तस्याभावः कीदृशः ?

२. ३०-०१-१९४८ तमे दिने गान्धिमहोदयः मारितः । ततः परं तस्याभावः कीदृशः ?

३. अग्नौ शैत्यं न वर्तते, जले उष्णं च न ।

(3)

34. प्रदत्तानां गुणानां विभागान् लिखत-

रूपम् । रसः । गन्धः ।

(3)

एकपदेन उत्तरयत

35. घटस्य समवायिकारणम् ।

(1)

36. a. परामर्शजन्यं ज्ञानम् ।

b. आप्तवाक्यजन्यं ज्ञानम् ।

(2)

Answer Key

Sl.No	Value Points	Split Score	Total
1	हलन्त्यमिति लेखनाय एकः अङ्कः।	1	1
2	आदिरन्त्येन सहेता इति लेखनाय एकः अङ्कः।	1	1
3	प्रत्यये भाषायां नित्यमिति वार्तिकलेखने एकः अङ्कः।	1	1
4	वृद्धिरेचि इति लेखने एकः अङ्कः।	1	1
5	ष्टुत्वलेखने एकः अङ्कः।	1	1
6	विप्रतिषेधे परं कार्यम् इति लेखने।	1	1
7	पञ्चमीति लेखने एकः अङ्कः।	1	1
8	स्वतन्त्रः कर्ता इति लेखने एकः अङ्कः।	1	1
9	इको यणचि, अनचि च, झलां जश् झशि इति लेखने एकैकस्य एकैकोऽङ्कः।	1+1+1	3
10	एकैकस्य क्रमीकृत्य लेखने एकैकोऽङ्कः।	1+1+1	3
11	कोष्ठात् उचितसूत्रलेखनाय एकैकोऽङ्कः।	1+1+1	3
12	परः सन्निकर्षः संहिता, अ, इ, उ, ऋ लृ इति लेखनाय एकैकोऽङ्कः।	1+1+1	3
13	यथोचित योजनाय एकैकस्य एकैकोऽङ्कः।	1+1+1+1	4
14	यथोचित योजनाय एकैकस्य एकैकः अङ्कः।	1+1+1+1	4
15	क्रमीकृत्य लेखनाय एकैकस्यैकैकः अङ्कः।	1+1+1+1	4
16	सूत्रलेखने पञ्चाङ्काः उदाहरणलेखने।	5+3	8
17-20	रूपं, समवायः, सन्निकर्षः, मनः इति लेखने एकैकस्य एकैकः अङ्कः।	1+1+1+1	4
21-25	सदुत्तरलेखनाय एकैकस्य एकैकः अङ्कः।	1+1+1+1+1	5
26	यथोचितयोजनाय एकैकस्य एकैकः अङ्कः।	1+1+1+1+1	5
27	सूचना स्पष्टाकृताश्चेत् पञ्च अङ्काः। आशयपूर्णतायै अङ्कत्रयम्।	1+1+1+1	4
28	सदुत्तरलेखनाय एकैकस्य एकैकः अङ्कः।	3	3
29	एकैकस्य रिक्तांशस्य पूरणे एकैको अङ्कः।	1+1+1	3
30	द्रवत्वमिति लेखने एकः अङ्कः।	1+1+1	3
31	उत्तरस्य लेखने एकः अङ्कः।	1	1
32	लक्षण लेखनाय द्वावङ्कौ।	2	2
33	साधूत्तरलेखने एकैकः अङ्कः।	1+1+1	3
34	एकैकस्य साधूत्तरस्य एकैकः अङ्कः।	1+1+1	3
35	मृत् इति लेखने एकः अङ्कः।	1	1
36	अनुमितिः शब्दः इति लेखनाय।	1+1	2